

УДК 339.13.01:338.48

Шикіна О.В.*кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу Одеського національного економічного університету***Мережко К.А.***студентка Одеського національного економічного університету***АНАЛІЗ ІНДИКАТОРІВ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В МІЖНАРОДНОМУ ТУРИЗМІ****ANALYSIS OF THE UKRAINE'S ROLL INDICATOR IN THE INTERNATIONAL TOURISM****АНОТАЦІЯ**

У статті розглянуто основні проблеми та визначено чинники розвитку міжнародного туризму. Проаналізовано туристичний потенціал України, зокрема вивчено стан туристичної галузі. Розглянуто динаміку туристичних потоків в Україні. Доведено важливу роль розвитку міжнародного туризму для економіки країни. Обґрунтовано перспективи розвитку міжнародного туризму в Україні, запропоновано шляхи вирішення проблем галузі.

Ключові слова: міжнародний туризм, туристична індустрія, туристичні потоки, статистика туризму, рейтинг країн світу.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены основные проблемы и определены факторы развития международного туризма. Проанализирован туристический потенциал Украины, в частности изучено состояние туристической отрасли. Рассмотрена динамика туристических потоков в Украине. Доказана важная роль в развитии международного туризма для экономики страны. Обоснованы перспективы развития международного туризма в Украине, предложены пути решения проблем отрасли.

Ключевые слова: международный туризм, туристическая индустрия, туристические потоки, статистика туризма, рейтинг стран мира.

ANNOTATION

The article deals with the main problems and determines the factors of development of international tourism. The tourist potential of Ukraine is analyzed, in particular the state of the tourism industry in Ukraine is studied. The dynamics of tourist flows of Ukraine is considered. The important role of development of international tourism for the country's economy is proved. The prospects of development of international tourism in Ukraine are grounded, ways of solving of sphere's problems are offered.

Keywords: international tourism, tourism industry, tourist flows, tourism statistics, rating of the countries of the world.

Постановка проблеми. Вивчення статистики міжнародного туризму дає можливість аналізувати зміни у сфері туризму, а також розуміння того, які у цій галузі слабкі і сильні сторони. Для того щоб визначити місце України в загальному обсязі міжнародного туризму, треба систематизувати всі данні та вірно їх аналізувати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню статистики міжнародного туризму присвячено наукові статті та роботи С.С. Галасюк [3], О.Е. Гарбери [10], С.Г. Нездоймінова [4–5], Е.А. Фалько [11], О.В. Шикіної [4–7].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на наявність публікацій, присвячених міжнародному туризму та його тенденціям, досить мало уваги

було приділено місцю, яке займає Україна на ринку міжнародного туризму, та які перспективи розвитку нашої країни.

Мета статті полягає у систематизації аналізу індикаторів розвитку України в міжнародному туризмі з 2006 по 2016 р.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туризм – це соціальне, культурне й економічне явище, пов'язане з переміщенням людей у місце, що знаходиться за межами їх постійного проживання, причому мотивом, як правило, служать розваги і відпочинок. Туризм впливає на економіку, природне й антропогенне середовище, а також на місцеве населення у відвідуваних місцях.

Статистика, як і будь-яка наука, вимагає серйозного підходу, основні положення і визначення щодо міжнародного туризму розроблені Статистичною комісією ООН і UNWTO.

Згідно із запропонованою UNWTO класифікацією щодо цілі подорожей, врахування міжнародних відвідувачів ведеться за такими основними групами:

- відпочинок, дозвілля і рекреація;
- відвідування знайомих і родичів;
- ділові та професійні цілі;
- лікування;
- релігія, паломництво;
- інші цілі.

Статистичні показники, які публікуються в популярному щорічному статистичному збірнику UNWTO Compendium of Tourism Statistics, є інформацією про туризм у 204-х країнах, зведені до трьох основних груп:

- відпочинок, рекреація і дозвілля;
- ділові та професійні цілі;
- інші цілі.

Кожна країна – член UNWTO зобов'язана регулярно надавати статистичні відомості про стан туризму. Згідно з чітко визначеними вимогами, статистичні органи можуть вести більш докладний облік у межах національної території, з огляду на місцеві особливості й традиції.

Міжнародний туризм включає в'їзний та виїзний туризм, тобто діяльність відвідувачів, які постійно проживають у даній країні, за її межами в рамках внутрішніх або виїзних

туристських поїздок, і діяльність відвідувачів, які не проживають у даній країні, в межах даної країни під час виїзних туристських поїздок.

На міжнародний туризм припадає 12% світового ВВП, 13% витрат споживачів, 260 млн. працюючих; дана сфера є однією з галузей світової економіки, що найдинамічніше розвиваються. У 2016 р. надходження від міжнародного туризму перевищили 1 161,987 млрд. дол. США (2010 р. – 1 137,467 млрд. дол. США) [1].

Перші повноцінні відомості про розвиток іноземного туризму в Україні з'явилися на офіційному сайті UNWTO в 1995 р. Слід зазначити, що протягом декількох років після набуття нашою країною незалежності у ній була відсутня спеціалізована державна структура, відповідальна за проведення туристичної політики, тому спостереження у сфері туризму практично не велися. Нашій країні вдалося переміститися з 27-го місця в рейтингу популярних напрямів, яке вона займала в 1995 р., на 11-е місце в 2006 р. серед 214 туристичних ринків світу. Таким чином, Україна змогла збільшити у п'ять разів обсяг в'їзного туристського потоку [3].

Однак Україна зазнала низку певних ситуацій, які негативно позначилися на розвитку туризму країни, а саме:

- нестабільне політичне становище;
- економічна залежність від інших країн;
- нездатність розвитку своїх туристичних ресурсів;
- зниження прожиткового мінімуму населення.

Заданими UNWTO, в Україні в 2016 р. прибуття іноземних туристів становило 13,333 млн осіб, а в 2006 р. – 18,9 млн. осіб. Виходячи із цих даних, можна зробити висновок, що прибуття туристів знизилося майже на третину. Це, звичайно, негативно впливає на розвиток туризму в нашій країні. Відповідно, надходження від міжнародного туризму також знизилися: у 2016 р. вони становили 1,078 млрд. доларів США, тоді як у 2006 р. – 3,5 млрд. доларів США [1; 2].

Аналізуючи дані табл. 1, можемо розглянути кількість іноземців, які відвідали Україну, а також порівняти з даними десяти лідируючих країн світу. З 2006 до 2012 р. спостерігається приріст іноземних громадян в Україну, у 2013 р. Україна посіла 14-е місце. Після 2013 р. в Україні почалася нестабільна політична та економічна ситуація, яка, на жаль, негативно вплинула на зростання туристичного потоку і розвиток туризму в цілому. У 2014 р. прибуття іноземних громадян знизилося майже вповнину. Якщо в 2013 р. кількість іноземних громадян становила 24,6 млн. осіб, то в 2014 р. – 12,7 млн. У 2016 р. спостерігається незначний приріст – 13,3 млн. осіб, що визначає Україну на 25-му місці [4].

Франція протягом 10 років посідає перше місце серед кількості іноземних туристів, які відвідали країну. Зараз друге місце займає

США, а третє – Іспанія. Цікавим є факт, що Китай нарощує кількість іноземних відвідувачів та, за прогнозами UNWTO, може зайняти перше місце серед усіх країн світу. Посилюють свої позиції Таїланд та Мексика. Можемо констатувати зміну в пріоритетах відвідування за останні 10 років.

Логічним продовженням попередньої таблиці є таблиця з даними про доходи від міжнародного туризму. Відповідно, якщо після 2013 р. Україна зазнала різкого занепаду туристичного потоку, то скоротилися й доходи. Отже, у 2013 р. дохід становив 5,1 млрд. дол., а в 2014 р. він знизився до 1,6 млрд. Даний показник зменшився майже на три чверті. У 2016 р. Україна зайняла 82-е місце у світі серед доходів від міжнародного туризму [5].

Перше місце на протязі 10 років займає США, її доходи з кожним роком збільшуються і стабілізуються. Слідом йде Іспанія з показником в 60,3 млрд. дол. на 2016 р. Трійку лідерів замикає Таїланд (49,9 млрд. дол.). Лідер за прибуттями – Франція займає лише п'яте місце з показником в 42,5 млрд. дол. (2016 р.). Цей занепад доходів від туризму Франції можна пов'язати з початком міграційної кризи Європи з квітня 2015 р. Підтвердженням цієї думки може бути зменшення у 2015 р. доходу від туризму також у таких країнах, як Іспанія, Італія, Німеччина.

Табл. 3 та 4 дають розуміння того, які країни витрачають більше грошей на розвиток міжнародного туризму. Лідером є Китай, у 2016 р. його витрати становили 261,1 млрд. дол. Треба зазначити, що різкий ріст витрат Китаю у 2014 р. порівняно з 2013 р. зумовлений переглядом методології ведення статистичних спостережень. Друге і третє місце – США (123,6 млрд. дол.) і Німеччина (79,8 млрд. дол.) відповідно. Хоча в 2006 р. Німеччина була лідером за витратами на міжнародний туризм. Але в 2012 р. першість взяв Китай. Франція займає п'яте місце по витратах на розвиток міжнародного туризму – 40,5 млрд. дол. [6].

Китай має найнижчі середні витрати на міжнародний туризм у розрахунку на одну особу місцевого населення – 189 дол., про що свідчать дані табл. 4. Цей показник у 17,3 рази менше, ніж у Гонконгу, у 5,4 рази менше, ніж в Австралії, та у 5,1 рази менше, ніж у Великобританії [7].

Результати аналізу структури в'їзного туристичного потоку в Україну за країнами походження протягом 2006–2016 рр. свідчать про переважання в'їзду громадян із країн СНД (табл. 5).

Традиційно найбільша кількість туристів приїжджала з Росії, однак протягом аналізованого періоду відбулося їх зменшення до 1,4 млн. осіб, що становить 11% у загальній структурі в'їзного туристичного потоку. Перші позиції протягом 2015–2016 рр. за обсягами міжнародних туристичних прибуттів в Україну

Таблиця 1
Рейтинг 10 найбільш відвідуваних країн світу (млн. прибуттів) [1; 2]

Місце	2006 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.*		
	Країна	Кіль- кість	Країна	Кіль- кість	Країна	Кіль- кість	Країна	Кіль- кість	Країна	Кіль- кість	Країна	Кіль- кість	
1	Франція	79,1	Франція	81,9	Франція	83,6	Франція	83,7	Франція	84,4	Франція	82,6	
2	Іспанія	58,5	США	66,7	США	70,0	США	74,8	США	77,5	США	75,6	
3	США	51,1	Китай	57,7	Іспанія	60,7	Іспанія	65,0	Іспанія	68,5	Іспанія	75,6	
4	Китай	49,6	Іспанія	57,5	Китай	55,7	Китай	55,6	Китай	56,9	Китай	59,3	
5	Італія	41,1	Італія	46,4	Італія	47,7	Італія	48,6	Італія	50,7	Італія	52,4	
6	Вел. Британія	30,1	Туреччина	35,7	Туреччина	37,8	Туреччина	39,8	Туреччина	39,5	Вел. Британія	35,8	
7	Німеччина	23,6	Німеччина	30,4	Німеччина	31,5	Німеччина	33,0	Німеччина	35,0	Німеччина	35,6	
8	Мексика	21,4	Вел. Британія	29,3	Вел. Британія	31,1	Вел. Британія	32,6	Вел. Британія	34,4	Мексика	35,0	
9	Австрія	20,3	Росія	25,7	Росія	28,4	Мексика	29,3	Мексика	32,1	Таїланд	32,6	
10	Росія	20,2	Малайзія	25,0	Таїланд	26,5	Гонконг	27,7	Таїланд	29,9	Туреччина	-	
-	Україна	18,9 (11)	Україна	23,0 (14)	Україна	24,6 (14)	Україна	12,7 (23)	Україна	12,4 (25)	Україна	13,3 (25)	
Частка 10 країн	46,9%	Частка 10 країн	46,1%	Частка 10 країн	45,5%	Частка 10 країн	45,3%	Частка 10 країн	44,9%	Частка 10 країн	44,9%	Частка 10 країн	41,0%
Весь світ:	842	Весь світ:	988	Весь світ:	1038	Весь світ:	1082	Весь світ:	1133	Весь світ:	1181	Весь світ:	1181

* Прогноз

Таблиця 2
Рейтинг 10 країн світу з найбільшими доходами від міжнародного туризму, (млрд. дол.) [1; 2]

Місце	2006 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.*		
	Країна	Дохід	Країна	Дохід	Країна	Дохід	Країна	Дохід	Країна	Дохід	Країна	Дохід	
1	США	85,7	США	161,6	США	172,9	США	191,9	США	205,4	США	205,9	
2	Іспанія	51,1	Іспанія	58,1	Іспанія	62,6	Іспанія	65,1	Іспанія	66,4	Іспанія	60,3	
3	Франція	46,3	Франція	53,7	Франція	56,7	Франція	58,1	Китай	44,9	Таїланд	49,9	
4	Італія	38,1	Китай	50,0	Макао	51,8	Вел. Британія	46,5	Таїланд	44,9	Китай	44,4	
5	Китай	33,9	Макао	43,8	Китай	51,7	Італія	45,4	Вел. Британія	45,4	Франція	42,5	
6	Вел. Британія	33,5	Італія	41,1	Італія	43,9	Китай	44,0	Франція	44,8	Італія	40,2	
7	Німеччина	32,8	Німеччина	38,1	Таїланд	41,8	Німеччина	43,9	Італія	39,4	Вел. Британія	39,6	
8	Австралія	17,8	Вел. Британія	36,6	Німеччина	41,3	Макао	42,7	Німеччина	36,9	Німеччина	37,4	
9	Туреччина	16,9	Таїланд	33,8	Вел. Британія	41,0	Таїланд	38,4	Гонконг	36,1	Гонконг	32,9	
10	Австрія	16,7	Гонконг	33,0	Гонконг	38,9	Макао	38,3	Макао	30,9	Австралія	32,4	
-	Україна	3,5 (45)	Україна	4,8 (41)	Україна	5,1 (41)	Україна	1,6 (73)	Україна	1,1 (84)	Україна	1,1 (82)	
Частка 10 країн	50,7%	Частка 10 країн	51,5%	Частка 10 країн	52,3%	Частка 10 країн	51,3%	Частка 10 країн	51,3%	Частка 10 країн	51,5%	Частка 10 країн	46,9%
Весь світ:	735	Весь світ:	1068	Весь світ:	1152	Весь світ:	1198	Весь світ:	1137	Весь світ:	1161	Весь світ:	1161

* Прогноз

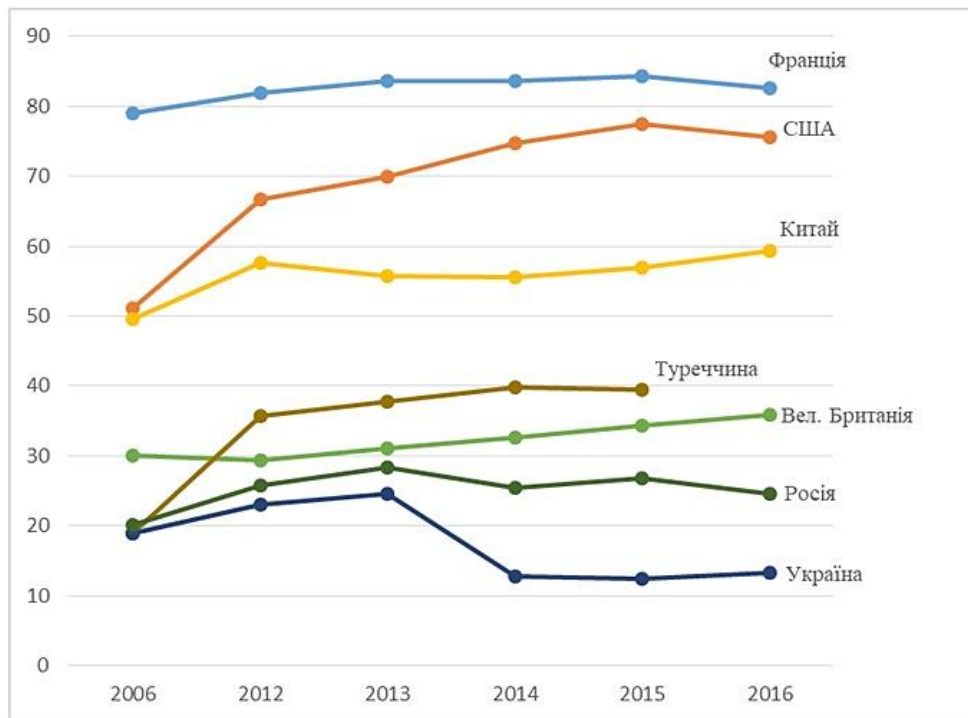

Рис. 1. Динаміка відвідування іноземними громадянами різних країн світу

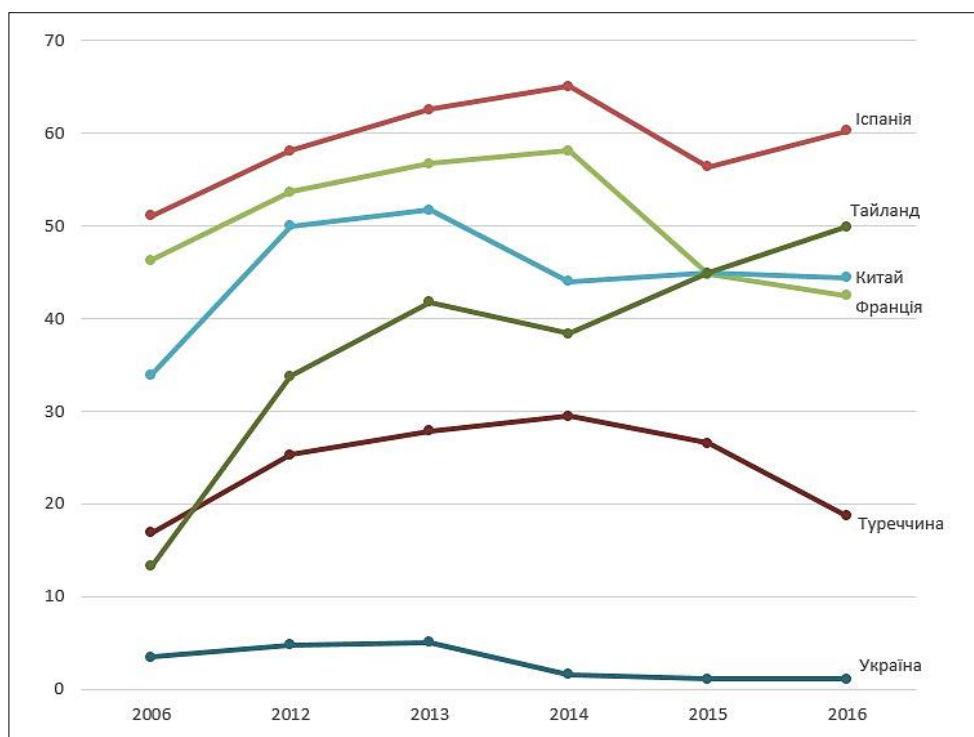

Рис. 2. Динаміка доходів від міжнародного туризму у різних країнах світу

посідали Молдова – 4,3 млн. осіб та Білорусь – 1,8 млн. осіб. У 2016 р. порівняно з 2014 р. відбулося значне зростання міжнародних туристичних прибуттів з Угорщини (+31%), Польщі (+25%), Румунії (+25%), Італії (+30%) та Німеччини (+24%) [7].

Україна останніми роками продовжує імпортувати туристичні послуги, а кількість наших

громадян, що їде відпочивати за кордон, постійно збільшується, незважаючи на негативну економічну ситуацію та падіння рівня доходів (рис. 4).

Перевага імпорту туризму над експортом негативно відбивається на загальному стані економіки нашої держави. Розвиток міжнародного туризму в країнах, які переважно прийма-

Таблиця 3

Рейтинг 10 країн світу з найбільшими витратами на міжнародний туризм (млрд. дол.) [1; 2]

Місце	2006 р.			2012 р.			2013 р.			2014 р.			2015 р.			2016 р.*			
	Країна	Витрати	Країна	Витрати	Країна	Витрати	Країна	Витрати	Країна	Витрати	Країна	Витрати	Країна	Витрати	Країна	Витрати	Країна	Витрати	
1	Німеччина	74,8	Китай	102,0	Китай	128,6	Китай ¹	234,7	Китай	234,7	Китай	249,8	Китай	249,8	Китай	261,1	Китай	249,8	261,1
2	США	72,0	США	83,5	США	104,1	США	105,5	США	105,5	США	114,7	США	114,7	США	123,6	США	114,7	123,6
3	Вел. Британія	62,6	Німеччина	81,3	Німеччина	91,4	Німеччина	93,3	Німеччина	93,3	Німеччина	77,5	Німеччина	77,5	Німеччина	79,8	Німеччина	77,5	79,8
4	Франція	31,2	Вел. Британія	51,3	Росія	53,5	Вел. Британія	62,6	Вел. Британія	62,6	Вел. Британія	63,3	Вел. Британія	63,3	Вел. Британія	63,6	Вел. Британія	63,3	63,6
5	Японія	26,9	Росія	42,8	Вел. Британія	52,7	Росія	50,4	Росія	50,4	Франція	39,3	Франція	39,3	Франція	40,5	Франція	39,3	40,5
6	Китай	24,3	Франція	39,1	Франція	42,9	Франція	48,7	Франція	48,7	Канада	30,1	Канада	30,1	Канада	29,1	Канада	30,1	29,1
7	Італія	23,1	Канада	35,0	Канада	35,2	Канада	33,8	Канада	33,8	Півд. Корея	25,3	Півд. Корея	25,3	Півд. Корея	26,6	Півд. Корея	25,3	26,6
8	Канада	20,8	Австралія	28,0	Австралія	28,6	Італія	28,8	Італія	28,8	Італія	24,4	Італія	24,4	Італія	25,0	Італія	24,4	25,0
9	Росія	18,8	Італія	26,4	Італія	27,0	Австралія	26,4	Австралія	26,4	Австралія	23,8	Австралія	23,8	Австралія	24,9	Австралія	23,8	24,9
10	Півд.Корея	18,2	Бразилія	22,2	Бразилія	25,0	Бразилія	25,6	Бразилія	25,6	Гонконг	23,1	Гонконг	23,1	Гонконг	24,2	Гонконг	23,1	24,2

* Прогноз

¹ Зверніть увагу, що через зміни в методології Китай суттєво переглянув свою міжнародну статистику витрат на туризм протягом 2015 р. та ретроспективно на 2014 р., тоді як Сполучені Штати переглянули свою статистику з 2013 р.

Таблиця 4

Рейтинг 10 країн світу з найбільшими витратами на міжнародний туризм, (млрд. дол.)

Місце	Країна	Витрати		Темп росту 2016/2015	Частка на ринку, %, 2016 р.	Населення (млн.), 2016 р.	Витрати на особу (у.о), 2016 р.
		2015 р.	2016 р.*				
1	Китай	249,8	261,1	4,5	21,4	1383	189
2	США	114,7	123,6	7,8	10,1	323	382
3	Німеччина	77,5	79,8	2,9	6,5	83	964
4	Вел. Британія	63,3	63,6	0,5	5,2	66	970
5	Франція	39,3	40,5	3,1	3,3	65	627
6	Канада	30,1	29,1	- 3,3	2,4	36	802
7	Півд.Корея	25,3	26,6	5,1	2,2	51	520
8	Італія	24,4	25,0	2,4	2,0	61	411
9	Австралія	23,8	24,9	4,6	2,0	24	1026
10	Гонконг	23,1	24,2	4,7	2,0	7	3284

Таблиця 5

Рейтинг 10 країн із найбільшим в'їзним туризмом в Україні (тис. осіб) [8; 9]

Місце	2006 р.		2012 р.		2013 р.		2014 р.		2015 р.		2016 р.	
	Країна	Кіль- кість	Країна	Кіль- кість	Країна	Кіль- кість	Країна	Кіль- кість	Країна	Кіль- кість	Країна	Кіль- кість
1	Росія	6429,3	Росія	9526,7	Росія	10284,8	Молдова	4368,4	Молдова	4393,5	Молдова	4296,4
2	Польща	3979,5	Молдова	4849,1	Молдова	5418,0	Росія	2363,0	Білорусь	1891,5	Білорусь	1822,3
3	Молдова	3056,4	Білорусь	3091,8	Білорусь	3353,7	Білорусь	1592,9	Росія	1231,0	Росія	1473,6
4	Білорусь	2127,3	Польща	1404,1	Польща	1259,2	Польща	1123,9	Польща	1156,0	Угорщина	1269,7
5	Угорщина	1159,7	Румунія	791,3	Румунія	877,2	Угорщина	874,2	Угорщина	1070,0	Польща	1195,2
6	Словаччина	506,0	Угорщина	742,4	Угорщина	771,0	Румунія	584,8	Румунія	763,2	Румунія	774,6
7	Румунія	349,1	Словаччина	476,6	Словаччина	424,3	Словаччина	416,2	Словаччина	412,5	Словаччина	410,5
8	Німеччина	215,4	Німеччина	274,1	Німеччина	253,3	Узбекистан	158,0	Німеччина	154,5	Ізраїль	216,6
9	США	113,5	Узбекистан	185,5	Узбекистан	235,4	Німеччина	131,2	Ізраїль	149,4	Туреччина	199,6
10	Італія	63,3	США	134,1	Туреччина	151,7	Туреччина	116,3	Туреччина	140,7	Німеччина	171,1
	Загальний інозем- ний туристопоток	18935,8	Загальний іноземний ту- ристопоток	23012,8	Загальний іноземний ту- ристопоток	24671,2	Загальний іноземний ту- ристопоток	12711,5	Загальний іноземний ту- ристопоток	12428,2	Загальний іноземний ту- ристопоток	13333,1

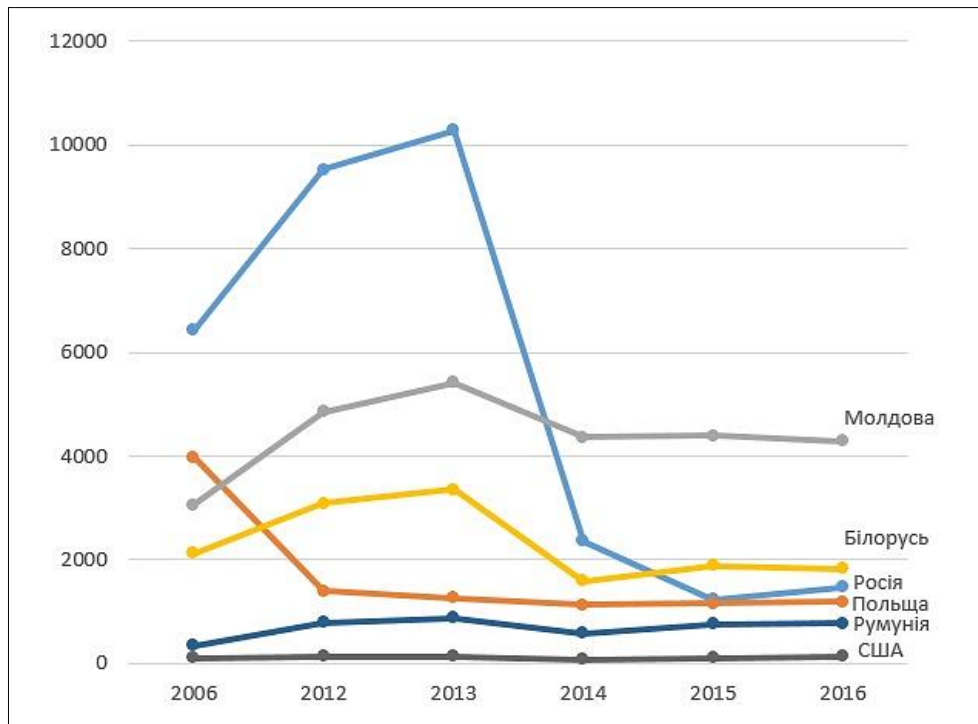

Рис. 3. Динаміка кількості іноземних громадян, що відвідували Україну

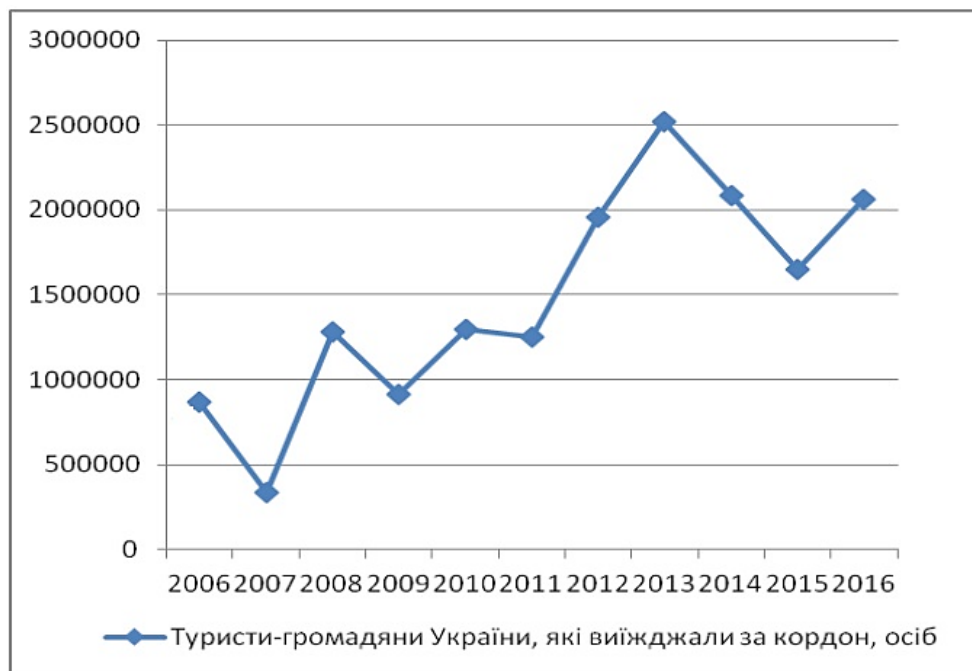

Рис. 4. Динаміка кількості туристів – громадян України, які виїжджали за кордон, 2006–2016 рр.

ють туристів, зумовлений прагненням збільшити приплив іноземної валюти і створити нові робочі місця. Багато країн за допомогою міжнародного туризму намагаються вирішити проблеми платіжного балансу.

Співвідношення між доходами і витратами від міжнародного туризму в країнах та регіонах відрізняється. Одні з позитивних салдо мають США (+82,3 млрд. дол.), Італія (+15,2 млрд. дол.),

Франція (+2 млрд. дол.), найбільш негативне салдо – Китай (-216,7 млрд. дол.), Німеччина (-42,4 млрд. дол.) (табл. 6).

До сучасних факторів розвитку міжнародного туризму належать політичне (мирне) співіснування населення на більшій частині планети, підтримка державних органів у більшості країн, що розвивають міжнародний туризм, зростання суспільного багатства, скорочення робочого

Таблиця 6
Сальдо туристичного балансу за 2016 р.
(млрд. дол.)

№	Країна	Доход	Витрати	Сальдо
1	США	205,9	123,6	+ 82,3
2	Італія	40,2	25	+ 15,2
3	Гонконг	32,9	24,2	+ 8,7
4	Австралія	32,4	24,9	+ 7,5
5	Франція	42,5	40,5	+ 2,0
6	Вел. Британія	39,6	63,6	- 24,0
7	Німеччина	37,4	79,8	- 42,4
8	Китай	44,4	261,1	- 216,7

часу, розвиток транспорту, вдосконалення рівня суспільної свідомості. Демографічні фактори представлені зростанням середньої тривалості життя, підвищенням рівня урбанізації. Нині міжнародний туризм у постіндустріальному суспільстві фактично стає основою глобального стилю життя. Україна має всі об'єктивні передумови для інтенсивного розвитку в'їзного та виїзного туризму. Маючи вигідне геополітичне розміщення, Україна володіє великим туристично-рекреаційним потенціалом, сприятливим кліматом, культурно-історичними пам'ятками світового рівня та туристичною індустрією, яка швидко розвивається [10].

Завдяки ефективному розвитку туристичної індустрії перед Україною стоїть можливість виходу на новий якісний рівень розвитку туристичної сфери. Однак для цього необхідно ввести високі стандарти економічної, політичної і соціальної сфер, забезпечити стабільність і достатньо високий рівень соціально-економічних показників у довгостроковій перспективі [11].

Висновки. Насамперед в Україні необхідно створити чіткий механізм статистичних спостережень у сфері туризму та розробити методологічні основи правильного аналізування даних туризму. Також треба стабілізувати політичне та економічне становище країни, тоді прибуття іноземних туристів може згодом збільшитися та стабілізуватися. Важливий аспект у розвитку туризму – розподілення бюджету країни на розвиток її туристичних ресурсів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. UNWTO Tourism Highlights, 2017 Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2017.pdf.
2. UNWTO Tourism Highlights, 2015 Edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://tourlib.net/wto/WTO_highlights_2015.pdf.
3. Галасюк С.С. Місце України в структурі світового туристичного ринку / С.С. Галасюк // Вісник соціально-економічних досліджень. – Одеса : ОДЕУ, 2008. – Вип. 33. – С. 373–379.
4. Nezdoyminov S. Regional Trends of the Tourist Flow in Ukraine / S. Nezdoyminov, O. Shykina // International Journal of Innovative Studies in Sociology and Humanities. – 2016. – № 1 (1). – P. 12–18.
5. Nezdoyminov S. Prospects of development of tourist flow in Ukraine / S. Nezdoyminov, O. Shykina // Modern European Researches. Privatuniversität Schloss Seeburg. – Salzburg, Austria, 2016. – № 4. – P. 82–90.
6. Шикина О.В. Моніторинг туристичного потоку в контексті стратегії регіонального розвитку / О.В. Шикина, С.Г. Нездоїминов // «Dezvoltarea sistemelor sociale și economice într-un mediu competitiv la nivel global», conferința internațională științifico-practică (2016 ; Chisinau). Conferința internațională științifico-practică «Dezvoltarea sistemelor sociale și economice într-un mediu competitiv la nivel global», 29 februar. 2016, Chisinau. – Chisinau, 2016. – P. 167–171.
7. Шикина О.В. Современные тенденции и перспективы развития международного туризма / О.В. Шикина, С.Ю. Загорюлько // Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації». – Переяслав-Хмельницький, 2015. – Вип. 9. – С. 35–38.
8. В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули, у 2016 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2013/tyr/tyr_u/vig2016_u.htm.
9. Туристичні потоки (2000–2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm.
10. Гарбера О.Е. Розвиток міжнародного туризму у світовій економічній системі : дис. ... к.е.н. : спец. 08.00.02 / О.Е. Гарбера. – Тернопіль, 2012. – 203 с.
11. Фалько Е.А. Розвиток інформатизації міжнародного туристичного бізнесу в умовах глобалізації : дис. ... к.е.н. : спец. 08.00.02 / Е.А. Фалько. – Дніпропетровськ, 2014. – 296 с.